

Stadswachten Landwachten te vormen. Ook dit denkbeeld werd door het gouvernement goedgekeurd en bij de verwezenlijking verleende de legerleiding wederom een belangrijke hulp, vooral in organisatorisch opzicht. Hier was het wapentekort minder klemmend omdat de ondernemingswachten, waaruit de Landwachten voor een groot deel voortkwamen, al gewapend waren geweest, zij het vaak slechts met een *klewang*.

Er kwamen in heel Indië enkele honderden Landwachten en zes-entertig steden, waaronder zeventien op Java, kregen een Stadswacht. Die kleine regionale resp. locale eenheden hadden een totale sterkte van ongeveer acht-en-twintigduizend man; zij vielen, hoewel tot het Knil behorend, buiten de intendance en de geneeskundige dienst van het leger. Over het algemeen zorgden zij zelf voor wat zij nodig hadden, veelal met hulp van het Europese bedrijfsleven. Aanvankelijk gebeurde dat niet alleen met vindingrijkheid maar ook met geestdrift; later nam, zoals ook bij de Vrijwillige Oefencorpsen het geval was, die geestdrift wat af, sommigen plachten te zeggen: 'Wij staan te staan en wachten te wachten.'¹ Met dat al had de aanwezigheid van die Stads- en Landwachten voor het Knil het voordeel dat er hulpformaties waren die een deel van de taken van de niet bij het Veldleger ingedeelde eenheden van het Knil konden overnemen; allen die reden hadden om voor *rampok*-partijen beducht te zijn, konden, zo stellen wij ons voor, enige gerustheid putten uit het feit dat in de steden de politie en daarbuiten de Veldpolitie aanvulling hadden gekregen.

Cijfers over de deelneming van Chinezen en Indonesiërs aan de Stadswachten zijn ons niet bekend.

★

Het zou onjuist zijn, de leiding van het Knil louter en alleen te beoordelen naar het voor het Knil meestal teleurstellend verloop van de gevechten waartoe het in de Japanse invasiemaanden kwam – die leiding moest een leger te velde laten trekken met een bewapening waarvan zij zelf wist dat zij over het algemeen ernstig verouderd was. Zij had zich, misschien te laat (zij had vóór mei '40, ja zelfs vóór september '39 kunnen

¹ A. J. A. C. Nooteboom: 'Vier oorlogsjaren op Java', II a, p. 4 (IC, 80 991).